

Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta -valokuvateoksen kokoaminen

Mandi Säilä

Tekijä Mandi Säilä	
Koulutusohjelma Journalismin koulutusohjelma	
Opinnäytetyön nimi Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta -valokuvakirjan kokoaminen	Sivu- ja liitesivumäärä 25
<p>Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä kerrotaan valokuvateoksen kokoamisesta, kirjan tekoprosessista ja sen työvaiheista.</p> <p><i>Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta</i> on kokoomateos suomalaisten ammattivalokuvaajien töistä. Teoksen sivuille koottiin asiantuntijoiden avustamana sata suomalaisten kuvajournalistien ottamaa valokuvaa, jotka saatiin lahjoituksina valokuvaajilta.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana oli lehdistönvapauden puolesta työskentelevä Toimittajat ilman rajoja -järjestö. Tavoitteena oli luoda visuaalisesti näyttävä valokuvateos, joka esittelee suomalaisen kuvajournalismin parhaimmista ja toimii osana järjestön varainhankintaa.</p> <p>Projektin etenemistä seurattiin säännöllisesti toimeksiantajatapaamisissa sekä järjestön hallituksen kokouksissa. Kirjan tuotto ohjattiin ja ohjataan edelleen järjestölle sananvapautta edistävän työn tekemiseen.</p> <p>Aineisto kirjaan kerättiin ja koottiin asiantuntijoiden ja valokuvaajien haastatteluiden perusteella. Kirjaprojektiin kuului myös valokuvanäyttelyn ja sananvapaustilaisuuden järjestäminen teoksen julkaisupäivänä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin vuoden 2017 aikana.</p>	
Asiasanat valokuva, kuvajournalismi, valokuvakirja, lehdistönvapaus, sananvapaus	

Sisällys

1 Johdanto.....	1
1.1 Miksi kirja tehtiin – motiivit ja tavoitteet	2
1.1.1 Sanan- ja lehdistönvapaus.....	2
1.1.2 Visuaalisen journalismin arvostus.....	2
1.2 Omat tavoitteet kirjahankkeessa.....	3
1.3 Kirjan eurooppalaiset esikuvat.....	3
2 Toimeksiantaja: Toimittajat ilman rajoja ry.....	4
3 Taustaa ja keskeisiä käsitteitä.....	5
3.1 Valokuva.....	5
3.2 Kuvajournalismi.....	6
3.3 Kuvajournalismin lyhyt historia.....	6
4 Journalistinen valokuva Muutos-kirjassa.....	7
5 Kirjan suunnitteluprosessi.....	7
5.1 Aikataulu.....	8
5.2 Kirjan ulkoasusuunnittelijan rekrytointiprosessi.....	10
5.3 Kirjan sisällön ja ulkoasun suunnittelu.....	10
5.4 Kirjan tekninen toteutus ja painattaminen.....	12
6 Aineiston hankkiminen.....	13
6.1 Asiantuntijoiden haastattelut.....	13
6.2 Kuvaajien haastattelut ja kuvapyynnöt.....	14
6.3 Valokuva-aineiston tekniset ominaisuudet.....	16
6.4 Sopimus valokuvien käyttöoikeudesta.....	16
7 Aineiston viimeisteleminen.....	17
8 Tiedotus ja markkinoiminen	18
8.1 Markkinointi sosiaalisessa mediassa.....	18
8.2 Ennakkomyynti ja jälkimyynti.....	19
9 Kirjan ja projektin rahoitus.....	19
10 Lopputuloksen arviointi: valmis kirja.....	20
11 Pohdinta.....	21
Lähteet.....	23
Liitteet	26
Liite 1. Muutos-kirjan asiantuntijahaastateltavat	26
Liite 2. Muutos-kirjaan kuviaan lahjoittaneet valokuvaajat ja kuvien määrä kirjassa	27

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö esittelee toiminnallisen opinnäytetyön lopputuotteen, *Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta* -valokuvateoksen (myöhemmin: Muutos) tekoprosessia. Kirja tehtiin toimeksiantona Toimittajat ilman rajoja -järjestön (myöhemmin: TIR) Suomen osastolle ja rahoitettiin Helsingin Sanomien Säätiön apurahan turvin.

Alussa oli idea kirjasta, joka noudattaisi Ranskassa ja Saksassa järjestön sikäläisille osastoille tehtyjen valokuvakirjojen linjaa. Muutos-kirja koostuu suomalaisten kuvajournalistien valokuvista, jotka visuaalisen alan asiantuntijat ovat valinneet kirjaan.

Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta -kokoomateos tehtiin pääosin kahdesta syystä: halusimme nostaa esiin suomalaisten kuvajournalistien tuotantoa, muistuttaa ammattikunnan tärkeydestä sekä luoda tuotteen, jonka avulla saisimme sananvapaustyölle tunnettavuutta ja tuottoja.

Mielestämme sananvapautta on tärkeää edistää myös Suomessa, joka pitkään oli lehdistönvapausindeksillä mitattuna lehdistönvapausindeksin kärkimaa, mutta on viime vuosien aikana joutunut luopumaan sijoituksestaan.

Kuvat kirjaan saatiin lahjoituksina valokuvaajilta. Tuotot kirjasta ohjataan edelleen sananvapaustyön edistämiseen.

Toimin kirjaprojektissa projektikoordinaattorin roolissa. Työnkuvaani kuului muun muassa yhteyden ottaminen ja pitäminen haastateltaviin, haastatteluiden tekeminen, haastattelutekstien auki kirjoittaminen, editoiminen ja oikaisulukeminen, aineiston jäljittäminen ja käyttöön pyytäminen ja muu toimituksellinen työ.

Kirjaan sisältyi myös paljon muuta työtä. Toimituksellisen työn lisäksi suunnittelin projektijohtajan kanssa kirjan julkistamistapahtumaa, etsin yhteistyökumppaneita, kilpailutin catering-yrityksiä ja tapahtumatiloja, hoidin kirjan markkinointia, postitin kirjatilauksia ja laskutin asiakkaita.

1.1 Miksi kirja tehtiin – motiivit ja tavoitteet

Tavoitteena oli tuottaa laadukas valokuvakirja vuoden 2017 aikana. Kirjan olemassaololle on kaksi perustavanlaatuaista syytä. Ensinnäkin toimeksiantajan (Toimittajat ilman rajoja -järjestö, ks. luku 2) näkökulmasta tärkeää on sananvapaustyön ja toimittajien turvallisen työskentelyn edistäminen. Projektin ja tuotteen tarkoituksena oli paitsi tuoda tunnettavuutta järjestölle Suomessa, myös kirjamyynnin avulla kerätä varoja järjestön työn rahoittamiseen.

Toiseksi halusimme muistuttaa ammattimaisen kuvajournalismin merkityksestä aikana, jolloin lähes kuka tahansa voi ottaa ja levittää kuvia. Pyrimme hankkeen kautta lisäämään visuaalisen journalismin ammattikunnan arvostusta ja tunnettavuutta sekä muistuttamaan tämän profession tärkeydestä.

1.1.1 Sanan- ja lehdistönvapaus

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan kivijalka. Suomessa sananvapaus taataan perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Sananvapaus on vapautta ilmaista, jakaa ja vastaanottaa mielipiteitä ja tietoa ilman ennakkosensuuria. Sananvapaus mahdollistaa avoimen julkisen keskustelun ja tiedon jakamisen mahdollisista ihmisoikeusrikkomuksista. Näin rikkomuksia tekevät vallanpitäjät voidaan saattaa vastuuseen teoistaan (Amnesty International 2018; Electronic Frontier Finland ry 2018; Journalistiliitto 2018).

Lehdistönvapaus puolestaan takaa sen, että journalistit saavat jakaa tietoa kansalaisille valtiovallan siihen etukäteen puuttumatta. Toisin sanoen valtio ei voi sanella, mitä journalistit ja mediaorganisaatiot julkaisevat tiedotusvälineissä. Lehdistönvapauden mallimaissa toimittajat eivät joudu uhkailluiksi, pahoinpidellyiksi tai tapetuiksi työnsä takia. Lehdistönvapaus on uhattuna niissä valtioissa, joiden hallitukset eivät kunnioita näitä vapauksia.

1.1.2 Visuaalisen journalismin arvostus

Valokuvaustekniikat ja -välineet ovat digitalisoituneet ja vapautuneet, ja ovat nykyään lähes kaikkien saatavilla vähintään kamerakännykän muodossa (Salo 2015, 346). Kuvia tuotetaan enemmän kuin koskaan. Tänä päivänä vuotuinen uusien valokuvien määrä ylittää jo biljoonan kappaleen rajapyykin (Ang 2014, 10-11).

Vuonna 2009 valokuvaus oli yleisin kulttuuriharrastus Suomessa (Tilastokeskus, Ajankäytötutkimus 2009). Trendi tuskin on laskemassa, ja harrastelijakuvaajien tuotanto uhkaa jossain määrin ammattikuvaajien elinkeinoa. Kuvista on tullut halpoja, ja mediaorganisaatiot hankkivat kuva-aineistonsa mieluummin freelancer-työnä tai edullisista kuvapankeista kuin pitävät vakituisia työntekijöitä (Karttunen / Salo 2015, 345).

Jaan erään haastatteleman kuvajournalistin huolen siitä, että amatöörikuvaajat tuottavat journalistisia sisältöjä kuitenkin tuntematta journalistien eettistä koodistoa tai sitoutumatta näihin ohjeisiin. Kuvajournalismi sellaisena kuin me sen tunnemme tuskin on kuolemassa, mutta objektiivisen tiedonvälityksen viitekehyksessä on tärkeää, että journalistisissa yhteyksissä esiintyvät kuvat ovat ammattilaisten tuottamia.

1.2 Omat tavoitteet kirjahankkeessa

Itselleni oli selvää, että mikäli teen opinnäytetyön toimeksiantona, teen sen mieluummin yleishyödylliselle järjestölle kuin liike-elämän tarpeisiin. Koska jaan toimeksiantajajärjestön kanssa kiinnostuksen lehdistön- ja sananvapauskysymyksiin, tartuin mielelläni projektiin, kun minua pyydettiin mukaan. Halusin oppia lisää järjestökentällä toimimisesta ja hanke, jossa luodaan järjestölle kokonaan uusi tuote, oli sekä henkilökohtaisella että ammatillisella tasolla varsin kiinnostava.

Lisäksi ennen kaikkea kirjoittavaksi toimittajaksi itseni mieltävänä katsoin tarpeelliseksi perehtyä syvällisemmin visuaaliseen journalismiin. Halusin oppia lisää valokuvasta ja sen käytöstä journalistisessa kontekstissa ja samalla tutustua kotimaisten kuvajournalistien tuotantoon.

1.3 Kirjan eurooppalaiset esikuvat

Kirjan inspiraationa ja esikuvana toimivat kansainväliset edeltäjänsä, Ranskan ja Saksan osastojen valokuvakirjat. Vaikka kirjojen teemat ja ulkoasut poikkeavat toisistaan, niin ydinajatus on sama: valokuvaajat lahjoittavat kuviaan kirjaa varten, ja kirjojen myynnistä saadut tuotot ohjataan järjestön käyttöön sananvapaustyön edistämiseksi. Ranskassa valokuvakirjojen myynnistä saadut tuotot ovat huomattava (noin 30 prosenttia) toiminnan rahoituksen lähde (Reporters sans frontières 2018).

Ranskan valokuvakirjoissa tekstit ovat ranskaksi ja englanniksi, mikä varmasti osaltaan edistää kansainvälistä menekkiä: vuotuinen levikki on 360 000 kappaletta, ja kirjoja levite-

tään lähes 30 maahan. Ranskan kirjoille on tyypillistä, että yksi kirja on koostettu kokonaan yhden maineikkaan kuvaajan töistä. Valokuvakirjoja on koostettu muun muassa Robert Capan, Peter Lindberghin ja Sebastião Salgadon töistä (Reporters sans frontières 2018).

Ranskan kirjojen kappalehinta on 9,90 euroa. Tuote on pyritty hinnoittelemaan niin, että se on helposti hankittavissa (Reporters sans frontières 2018). Saksan vastaavilla kirjoilla kappalehinta on 14 euroa (Reporter ohne Grenzen 2018).

2 Toimeksiantaja: Toimittajat ilman rajoja ry

Joka vuosi noin viisisataa toimittajaa pidätetään ja sama määrä tiedotusvälineitä kokee sensurointia. Vuosittain noin tuhat toimittajaa pahoinpidellään ja kymmeniä tapetaan työssä – tänä vuonna viisikymmentä journalistia on tapettu maailmalla työnsä vuoksi (Reporters Without Borders 2018).

Toimittajat ilman rajoja (Reporters sans frontières; myöhemmin RSF) -järjestö taistelee näitä rikkomuksia vastaan ja työskentelee lehdistön- ja sananvapauden puolesta ympäri maailmaa. RSF perustettiin vuonna 1985 Pariisissa, missä sen päämaja edelleen sijaitsee. Suomen osasto perustettiin vuonna 2013.

Järjestö tarjoaa käytännön apua konfliktialueilla toimiville toimittajille toimittamalla esimerkiksi luotiliivejä ja kypäriä kentälle ja kattamalla oikeudenkäyntikuluja tai fyysisen väkivallan uhreiksi joutuneiden toimittajien sairaanhoitokuluja. Järjestö tekee myös toimittajiin kohdistuvan verkkohäirinnän vastaista työtä, taistelee nettisensuuria vastaan ja vapauttaa sensuroituja sivustoja.

RSF julkaisee tilastoja ja raportteja, joista tunnetuin lienee vuosittainen lehdistönvapausindeksi, jossa maat listataan paremmuusjärjestykseen lehdistönvapauden toteutumisen näkökulmasta. Vuoden 2018 indeksin mukaan Suomi putosi vertailussa edelleen yhden sijan viime vuodesta kolmossijalta neljänneksi. Vielä vuonna 2016 Suomi oli vertailun ykkönen.

Vaikka lehdistönvapauden voidaan katsoa olevan Suomessa suhteellisen hyvällä tolalla, myös uhkia löytyy: tunnetuimpana ehkä vuoden 2016 ”Sipilä-gate”, jossa pääministerin toettiin yrittäneen vaikuttaa Yleisradion uutisointiin painostamalla Ylen johtoa. Sananvapaustyötä tarvitaan siis myös Suomessa.

3 Taustaa ja keskeisiä käsitteitä

Hahmottaessamme sitä, mitä kirjan tekeminen vaatii ja millainen lopputuote olisi, kävimme läpi valokuva-alan teoksia ja perehdyimme kuvajournalismin teoriaan ja vaatimuksiin. Lisäksi vaadittiin hieman muun muassa graafisen suunnittelun, taiton tekemisen ja painotekniikan tuntemusta.

Muutos-kirjan koostuu nimenomaan kuvajournalistien teoksista. Odotimme siis myös valokuvien edustavan kuvajournalismia. Rajaus sulki pois paitsi amatöörien ottamat kuvat, myös puhtaasti taiteellista tarkoitusta varten otetut valokuvat sekä mainoskuvat – vaikka ne olisivatkin kuvajournalistin ottamia.

3.1 Valokuva

Kun tässä yhteydessä puhun valokuvasta, lainaan Janne Seppäsen määritelmää, jonka mukaan valokuva on ”digitaalisella tai analogisella kameralla otettu kuva” (Seppänen 2014, 71). Myöhemmin kuvasta puhuessani tarkoitan nimenomaan valokuvaa – en vaikkapa liikkuvaa kuvaa, mitä se muutoin voisi olla – ja kuvaajalla tarkoitan tässä yhteydessä valokuvaajaa.

Valokuvaus tarkoittaa sananmukaisesti valolla piirtämistä tai kirjoittamista (Makkonen 2010, 32; Mäenpää 2016, 48). Valokuvauksen katsotaan syntyneen vuonna 1839 Ranskassa, kun valokuvauksen tallennus, eli tekniikka, jonka avulla kuva saatiin kiinnitettyä valoherkkään materiaan, keksittiin (Salo 2015, 11; Seppänen 2014, 50). Pekka Makkosen (2010, 85) mukaan ”valokuvaus on ennen kaikkea hetkien pysäyttämistä näkyvästä todellisuudesta ja niiden tallentamista kuviksi kameral ja objektiivin avulla”.

Kameralla on olennainen rooli valokuvan ottamisessa. Jenni Mäenpään (2012, 85) mukaan kamera on valokuvan olemassaolon edellytys, sillä se on ”toistaiseksi ainoa laite, joka kykenee kuvattavan kohteen vangitsemiseen siten, että kohteen ja representaation välillä on todellinen, kausaalinen yhteys”.

Nykyään digitaalinen valokuva on suureksi osaksi korvannut analogisen, filmille otettavan kuvan. Analogisessa valokuvassa kuva piirtyy filmille, kun hopeasuolat reagoivat valoon. Valokuva tulee näkyväksi, kun se vahvistetaan kemiallisesti. Digitaalisessa valokuvassa kuva piirtyy valoherkälle kennolle, josta bitti-informaatio prosessoidaan valokuvaksi (Salo 2015, 18; Mäenpää 2010, 94).

3.2 Kuvajournalismi

Kuvajournalismi on journalismia, jossa kerronnan välineenä ja informaation esittäjänä on valokuva. Teknisen osaamisen lisäksi kuvajournalistilla tulee olla ”vankkaa journalistista osaamista ja ymmärrystä journalismin toimintaperiaatteista” (Mäenpää 2016, 32).

Kuvajournalismi on siis ennen muuta journalismin osa-alue, ja tämän kategorisoinnin perusteella siltä voidaan edellyttää yleensä kirjoitettuun tekstiin sovellettavan journalistien eettisen koodiston noudattamista. Journalistin ohjeiden 11. kohdassa todetaan seuraavaa: ”Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.” (Julkisen sanan neuvosto 2018)

Merja Salo (2000, 16) jakaa kuvajournalismin edelleen kolmeen lajityyppiin, joita ovat uutiskuva, kuvareportaasi ja kuvituskuva. Uutiskuva raportoi ajankohtaisista tapahtumista ja tarjoaa uutta informaatiota. Sen odotetaan täyttävän muutenkin uutiskriteerit, joita ovat esimerkiksi objektiivisuus ja autenttisuus (mm. Salo 2000, 19; Mäenpää 2012, 83; 86).

Kuvareportaasi koostuu yhtä useammasta kuvasta, ja se edellyttää kuvaajalta kokemuksellisuutta, näkemystä ja tulkintaa (Salo 2000, 81). Kuvituskuvan funktio puolestaan on jonkin aiheen havainnollistaminen mielikuvien avulla, eikä sen vaadita täyttävän uutiskriteerejä (Pienimäki 2012, 102).

3.3 Kuvajournalismin lyhyt historia

Kuvajournalismin katsotaan usein syntyneen 1900-luvun alkupuolella (Mäenpää 2016, 28). Ennen kun valokuvia saatettiin painaa lehtiin sellaisenaan, käytettiin piirroskuvitusta. Valokuvakuvituksen käytön laajeneminen saattoi alkaa, kun painotekninen keksintö rasterilaatta lanseerattiin 1880-luvulla (Salo 2000, 8).

Merja Salon (2000, 8) mukaan kuvajournalismin ”kulta-aika” valokuvauksen yleishistoriassa sijoittui aikavälille 1925–1972. Se alkoi kinokameran keksimisestä 1920-luvun puolivälissä ja päättyi 1950–1970-luvuilla, kun ensin markkinoille tuli televisio ja sitten suuret englanninkieliset kuvalehdet lakkautettiin. Jenni Mäenpää (2016, 28) puolestaan rajaa artikkelissaan tämän kulta-ajan 1930–50-luvuille, jolloin länsimaalaiset lehdet omaksuivat valokuvat osaksi sisältöjään.

Kuvajournalismi tuskin kuitenkaan on katoamassa mihinkään. Omassa historiankirjoituksessaan sen asema ei ole niin lohdon, kuin miltä puhe taannoisista huippuvuosista ehkä

kuulostaa. Merja Salo (2000, 207) on todennut, että ”journalismissa valokuvan asemaa puolustaa se, että historia tarvitsee edelleen tallentajansa, todistajansa ja silminnäki-jänsä”.

Myös kuvajournalistit itse ovat pohtineet uranäkymiään. Muun muassa digikameroita valmistava Canon kysyi World Press Photo 2018 -kilpailuun osallistuneilta kuvajournalisteilta, miltä kuvajournalismin tulevaisuus näyttää. Vastaajista yli kolmasosa ilmoitti uskovansa laadullisen kuvajournalismin kasvavan, joskin lähes yhtä suuri osa heistä katsoi esimerkiksi kansalaisjournalismin uhkaavan kuvajournalismia. Kyselyyn vastanneilla tuntui kuitenkin olevan uskoa siihen, että heidän työpanostaan tarvitaan myös tulevaisuudessa (Canon Oy 2018).

4 Journalistinen valokuva Muutos-kirjassa

Muutos-kirjaan valikoituneet kuvat esittävät usein yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita, kuten kuvajournalistisesta rajauksesta johtuen saatoimme odottaa. Otoksissa kuvataan muun muassa sotia, vallanpitäjiä ja poliittisia tapahtumia, vakavia ympäristöongelmia ja inhimillisiä tragedioita.

Kuvien joukossa oli paljon klassisia uutiskuvia, mutta yhtä lailla kauniita muotokuvia ja intensiivisiä reportaasikuvia. Toisaalta muutosvoimaa nähtiin myös arkisissa asioissa ja tapahtumissa: tavallisen suomalaisen perheen lauantai-illassa, häissä huoltoasemalla, tavanomaisissa ihmisissä kaduilla.

Osan asiantuntijoiden kuvavalinnoista jouduimme hylkäämään: esimerkiksi selkeästi lavastetut tai käsitellyt taidekuvasarjat eivät päätyneet kirjaan visuaalisesta painoarvostaan huolimatta.

Rajanveto journalististen kuvien ja muun kirjaan ehdotetun kuva-aineiston ei aina ollutkaan helppoa tai yksiselitteistä. Kuten Janne Seppänen (Muutos 2017, 8–9) toteaa, ”[Myös] valokuvan eri lajityyppien rajat ovat siirtyneet ja hämärtyneessä, kenties lopullisesti. Dokumentaarisuus, journalismi ja taide sekoittuvat yhä enemmän toisiinsa”.

Muutos-kirjassa esiintyy valokuvia yli sadan vuoden ajalta, niin analogisen kuin digitaalisen valokuvaamisen aikakaudelta. Myös käsillä olevalla ”digiakaudella” jotkut uuden sukupolven kuvaajat kuvaavat edelleen filmille – tai molemmille (Muutos, 40-41, 64-65, 143).

5 Kirjan suunnitteluprosessi

Hankkeen projektijohtaja oli jo parin vuoden ajan ideoinut järjestölle valokuvateosta. Kirja-projekti realisoitui, kun Helsingin Sanomien Säätiö myönsi hankkeelle apurahan maaliskuussa 2017. Aloitimme varsinaisen suunnittelutyön toukokuussa 2017.

Tiivistettynä kirjaprosessi eteni kutakuinkin seuraavasti: työryhmän kasaaminen (graafisen suunnittelijan rekrytoiminen), aineistoa kuratoivien asiantuntijoiden etsiminen, kontaktoiminen ja haastattelu; valokuvaajiin yhteyden ottaminen ja haastattelu; tekstien kirjoittaminen, oikaisulukeminen ja editoiminen; ulkoasun suunnitteleminen ja toteuttaminen; kirjan painovalmiiksi saattaminen; tarkistaminen ja mahdollisten viime hetken korjausten tekeminen; valmis kirja; julkistamistilaisuuden suunnitteleminen ja toteuttaminen.

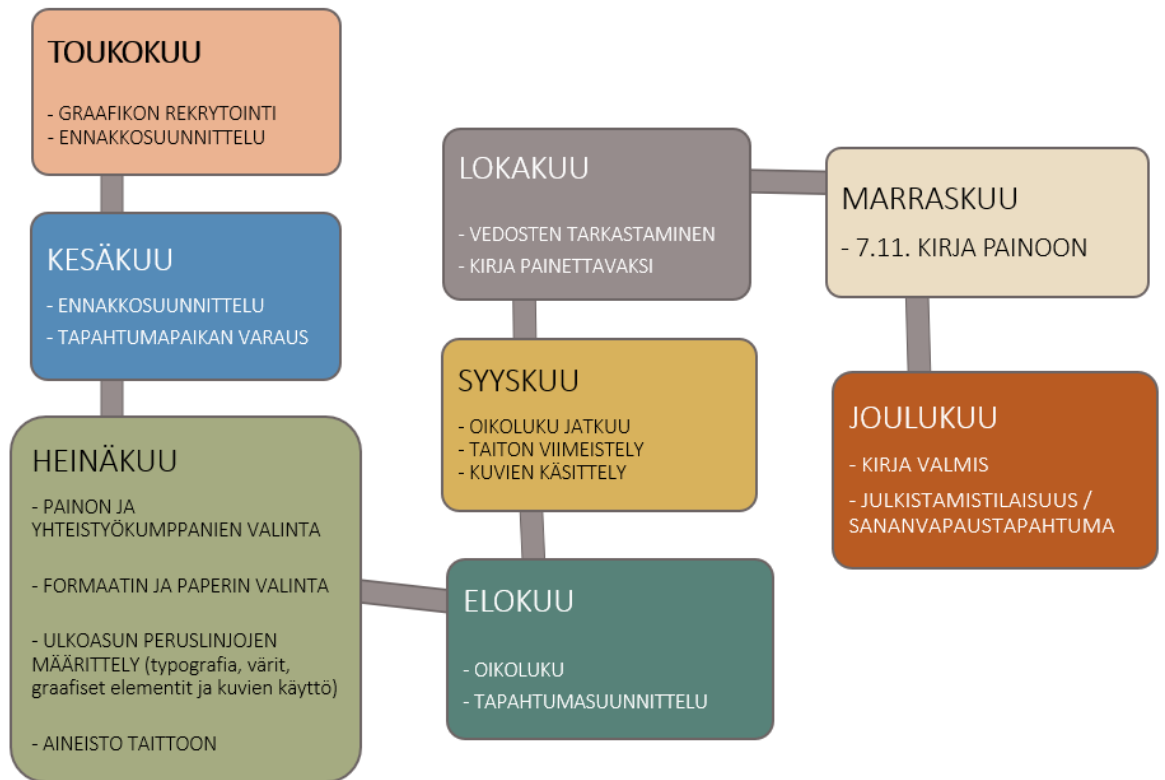
Näihin kuukausiin, joiden aikana työstimme kirjaa, mahtui satoja yhteydenottoja, kymmeniä haastatteluja ja yhteistyöpyyntöjä – ja jatkuvaa pohdintaa kuvajournalismin olemuksesta ja luonteesta.

Työmme ei suinkaan rajautunut yksinomaan toimitukselliseen työhön. Omaan vastuualueeseen kuului lisäksi kirjan markkinoiminen, kirjan julkistamistilaisuuden tapahtumapaikkojen ja catering-firmojen hintojen kilpailuttaminen, sponsorihakemusten tekeminen sekä valmiiden kirjojen postittaminen ja laskuttaminen asiakkaille.

5.1 Aikataulu

Lähdimme jalostamaan ja toteuttamaan ideaa apurahamyönnön jälkeen melko tiukalla aikataululla ottaen huomioon, että projektiin sitoutui reilusti yli sata henkilöä (asiantuntija-haastateltavat, kuvaajat, kuvatoimistojen ja arkistojen edustajat ja niin edelleen).

Toimeksiantaja toivoi aluksi, että kirja olisi valmistunut vuoden 2017 lokakuuhun mennessä, jolloin se olisi ehtinyt myyntiin Kirjamessuille. Myynnin näkökulmasta ajoitus olisi ollut loistava, mutta pidimme tavoitetta epärealistisena ja hyvä niin, sillä väljempikin aikataulu venyi.

Kuva 1. Kirjaprojektin alustava aikataulu (sisältö: Harjusaari 2017)

Aikataulu oli sikäli haasteellinen – kuten myöhemmin saimme huomata – että suurin osa kontaktoinnista ja haastatteluiden tekemisestä oli ajoitettu heinä-elokuulle. Tämä tarkoitti tietysti sitä, että suuri osa haastateltavista oli kesälomalla tärkeässä vaiheessa prosessia.

Jopa mukaan lupautuneita oli etenkin heinäkuussa hankalaa tavoittaa, joskus taas haastatteluvastausten saamisessa kesti viikkoja ja osaan emme saaneet yhteyttä ollenkaan.

Työvaiheet kulkivat lopulta pitkälti päällekkäin. Samaan aikaan koetettiin tavoittaa haastateltavia, tehtiin haastatteluja, purettiin haastattelunauhoja, kirjoitettiin ja oikoluettiin tekstejä, suunniteltiin ulkoasua ja järjestettiin julkistamistilaisuutta.

Kirja tuli painosta joulukuun 2017 alussa, ja siitä vajaan kahden viikon kuluttua pidettiin julkistamistilaisuus.

5.2 Kirjan ulkoasusuunnittelijan rekrytoiminen

Toimeksiantaja palkkasi (apurahan turvin) kirjan ulkoasun suunnittelua varten ulkopuolisen graafisen suunnittelijan, jonka saimme projektijohtajan kanssa valita tehtävään itse tekemiemme haastatteluiden perusteella.

Käynnistimme rekrytointiprosessin julkaisemalla työpaikkailmoituksen verkossa (oikotie.fi, Facebookin työnhakuryhmät). Hakemuksia tuli hieman yli 50. Tutustuimme hakijoiden portfolioihin ja mahdollisiin muihin työnäytteisiin, ja kutsuimme seitsemän hakijaa haastatteluun. Kaikille hakijoille ilmoitettiin rekrytointiprosessin kulusta ja vastattiin henkilökohtaisesti.

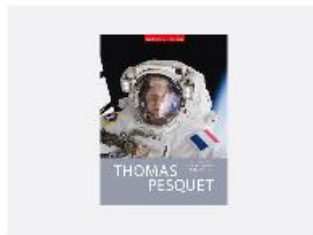
Kehitimme haastattelukysymyksiä varten kysymyspatterin, jonka pohjalta toivoimme löytävämme sopivan tekijän. Lopulta päädyimme yksimieliseen ratkaisuun palkata tehtävään graafinen suunnittelija Teemu Pokela. Valintamme osoittautui onnistuneeksi, ja olimme erittäin tyytyväisiä Pokelan työskentelyyn. Lopputuotteen onnistuneen visuaalisen ilmeen lasken paitsi valokuvaajien, myös pätevän graafisen suunnittelijan ansioksi.

5.3 Kirjan sisällön ja ulkoasun suunnittelu

Kuten aiemmin mainittu, Muutos-kirjan inspiraationa ja esikuvana toimivat kansainväliset edeltäjänsä, Ranskan ja Saksan osastojen valokuvakirjat (kuvat 2 & 3). Kävimme läpi kymmeniä valokuvateoksia, joista tarkastelimme muun muassa valokuvia ja muita elementtejä, sommittelua eli elementtien ryhmittelyä sekä typografiaa, eli otsikoita, ingressejä, leipätekstejä ja niin edelleen (Graafinen 2018).

Muutos-kirjan sisältö määräytyi pitkälti asiantuntijoiden valintojen ja kuvien saatavuuden perusteella. Sisällön jäsentely oli jatkuvassa liikkeessä, kun kuvia tuli tipoittain ja valinnat olivat meidän näkökulmastamme hyvinkin sattumanvaraisia. Kun jokainen seuraava kirjaan tuleva kuva oli arvoitus, oli etenkin ulkoasun suunnitteleminen ennakkoon haastavaa. Kun kaikki kuvat olivat tiedossa, projektijohtaja loi kirjan dramaturgian eli valokuvien esittämisjärjestyksen kirjassa.

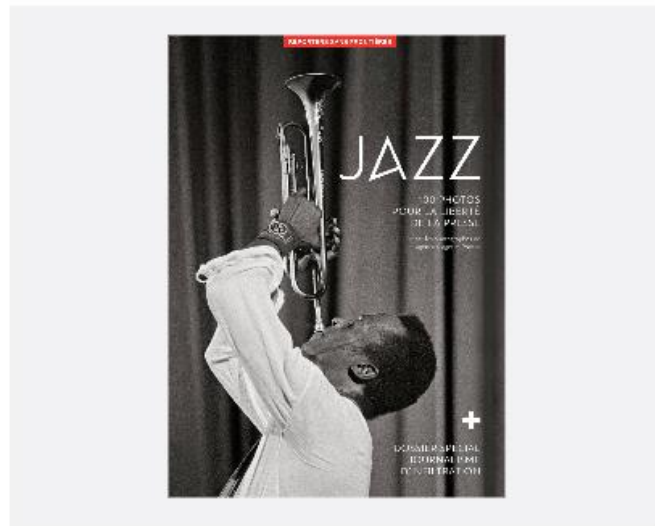
Muutos-kirjan ulkoasun suunnittelusta vastasi graafinen suunnittelija Pokela. Pokela sommitteli elementit eli kuvat, tekstit, logot ja muut osat paikoilleen sekä valitsi muun muassa teksteissä käytettävät kirjasintyypit ja väritykset.

100 photos de Thomas Pesquet
pour la liberté de la presse
— €9.90

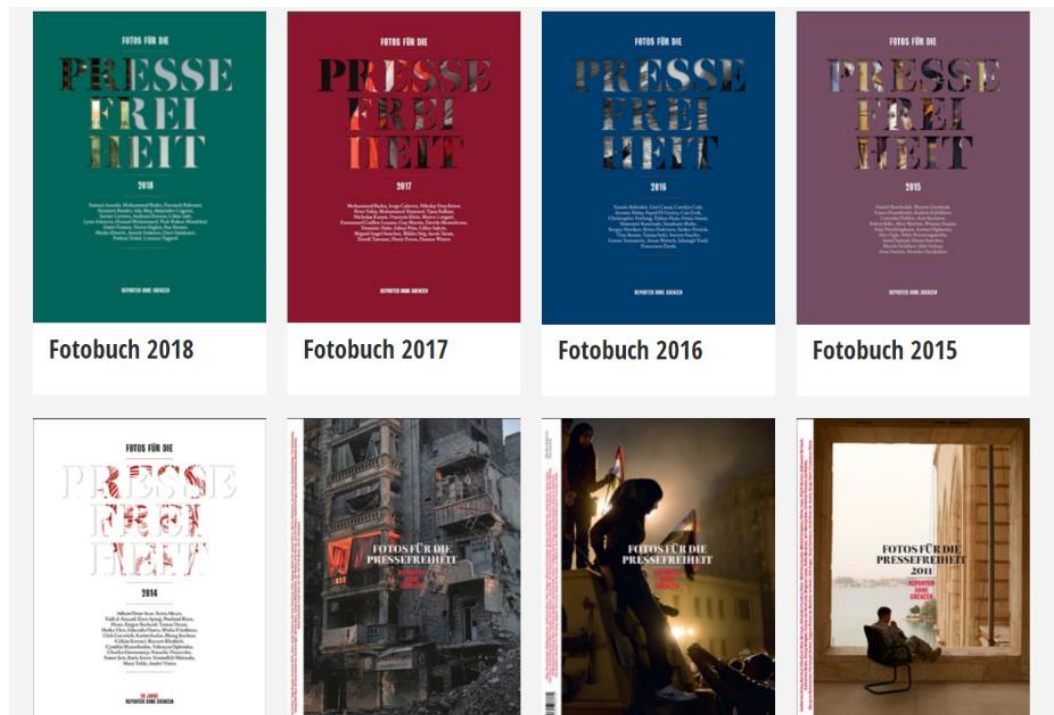

100 photos de Yann Arthus-
Bertrand pour la liberté de la
presse 2017 — €9.90

Jazz - 100 photos pour la liberté de la presse — €9.90

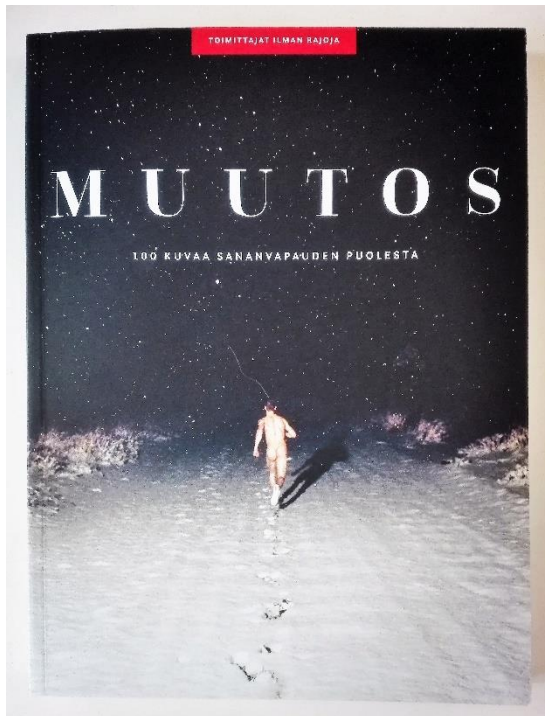
Kuva 2. RSF Ranskan valokuvakirjojen kansia, kuvakaappaus (<https://boutique.rsf.org/>)

Kuva 3. RSF Saksan valokuvakirjojen kansia, kuvakaappaus (<https://www.reporter-ohne-grenzen.de/aktivitaeten/fotobuecher/>)

Kansi on näkyvyytensä vuoksi huomattavan tärkeä, ellei (ainakin markkinoinnin näkökulmasta) tärkein, osa kirjaa. Muutos-kirjan kansikuvaksi (kuva 4) valittiin Rami Hanafin otos lumilautailija Scotty Lagosta kalifornialaisessa autiomaassa.

Oman näkemykseni mukaan kuva on raikas, tuore ja epäkonventionaalinen – siis juuri sopivan toimeksiantajan Suomen ensimmäisen valokuvakirjan kansikuvaksi. Kansikuvaan oli helppo istuttaa kannen muut elementit, mukaan lukien järjestön punainen logo.

Kuva 4. Muutos-kirjan kansi.

5.4 Kirjan tekninen toteutus ja painattaminen

Graafinen suunnittelija teki suureksi osaksi materiaalivalinnat kirjaan projektijohtajan kanssa. Valmiissa kirjassa oli 176 sivua (plus kannet), ja sitä tilattiin 1 000 kappaleen painos.

Kirjan sivukooksi määriteltiin 210x280 millimetriä ja formaatti oli pystysuuntainen. Kartonkikannet valittiin osin taloudellisista syistä – kovakantinen kirja olisi tullut huomattavasti kalliimmaksi – mutta kartonkikannet noudattivat myös hienosti kirjan kansainvälistä linjaa.

Kansipaperiksi valittiin Munken Kristall Rough 300g/ m² ja sisuspaperiksi mattapintainen G-Print 150g/m². Sisuspaperi otettiin kaksipuolisella neliväripainatuksella ja kansi yksipuolisella neliväripainatuksella. Paperilla on FSC-sertifikaatti, mikä tarkoittaa, että se on peräisin vastuullisista lähteistä. *Forest Stewardship Councilin* mukaan heidän sertifikaattinsa tuotteessa ”kertoo tuotteen tulevan hyvin hoidetuista metsistä” (FSC 2018).

Kilpailuttaessamme painoalan yrityksiä ymmärsimme, että painokustannukset kotimaassa ylittäisivät reippaasti apurahan rajoissa asetetun budjetin. Myös osa suomalaisista kirjapainoista painattaa heiltä tilatut tuotteet Baltian maissa, ja tilasimme painotyön suoraan latvialaiselta Livonia Printiltä.

Kun kirjan aineisto oli tarkistettu, oikoluettu ja taitettu, painovalmiit PDF-tiedot lähetettiin painoon. Painosta lähetettiin koevedokset tarkistettaviksi, ja sen jälkeen, kun viimeiset viilaukset oli tehty, kirja pääsi painoon. Painojälki oli hyvää ja vastasi toiveitamme.

6 Aineiston hankkiminen

Halusimme luoda laadukkaan, näyttävän ja ammattimaisen valokuvateoksen. Siksi sen sijaan että olisimme valinneet kuvat Muutos-kirjaan itse, pyysimme avuksi Suomen visuaalisen kentän asiantuntijoita. Entuudestaan itsellemme tuttujen nimien lisäksi etsimme asiantuntijoita muun muassa alan kirjallisuuden tekijöistä ja lähdeluetteloista, kuvatoimiuksista ja alan yliopistojen henkilökunnan parista.

6.1 Asiantuntijoiden haastattelut

Aloitimme materiaalin keräämisen ottamalla yhteyttä Suomen visuaalisen kentän asiantuntijoihin ja pyytämällä heitä nimeämään yhdestä viiteen suomalaisten kuvajournalistien ottamaa kuvaa, joissa heidän mielestään oli erityistä muutosvoimaa. Asiantuntijoiden joukossa oli media- ja kuvatutkijoita, asiantuntijoita sekä valokuvaajia. Nimikkeitä olivat muun muassa *design director*, graafisen muotoilun professori, journalismin tutkija ja tiedotusopin professori. Yhteensä projektiin osallistui 45 asiantuntijaa.

Pyysimme haastattelemiamme asiantuntijoita nimeämään kuvia, jotka olivat kiinnittäneet heidän huomionsa poikkeuksellisella tavalla ja joissa heidän mielestään on erityistä muutosvoimaa. Lisäksi pyysimme haastateltavia perustelemaan kuvavalintojaan lyhyesti (50–150 sanaa), mihin annoimme listan apukysymyksiä (kuva 5). Perusteluista koostimme kirjaan tekstiotteet valokuvien yhteyteen valokuvaajien haastattelujen rinnalle.

- *Miksi valitsit tämän kuvan?
- *Mitä kuvan näkemishetkellä tapahtui?
- *Miksi kuva pysäytti/hidasti sinut katsomaan?
- *Mikä tekee kuvan tärkeäksi katselijalleen?
- *Miten kuvan muutosvoima näyttäytyy sinulle/yhteiskunnalle?
- *Millaisen muiston kuva herättää?
- *Onko kuva esimerkiksi
kaunis/ruma/intensiivinen/vangitseva/kiehtova/pakottava/ristiriitainen/huomiota
vaativa/humaani/kommunikoiva/tarkka kuvaus ajasta(tai ihmisestä tai
aikakaudesta)/elämänmakuinen/provokatiivinen/vallankumouksellinen/ymmärrystä
lisäävä/oivaltava/ilmaisuvoimainen/universaali/ajaton/toimintaan
herättävä/tunteita herättävä/paljastava? Millä tavalla?

Kuva 5. Haastattelukysymykset asiantuntijoille (Harjusaari 2017)

Määrittelimme kuvan julkaisualustan avoimeksi, eli kuva saattoi olla yhtä hyvin digitaalinen kuin filmille kuvattu; se saattoi olla löytynyt kirjasta, lehdestä tai vaikkapa valokuvanäytelystä. Painotimme haastateltaville, että näkemys kunkin kuvan muutosvoimaisuudesta on subjektiivinen ja haastateltavalla itsellään. Kuvavalintojen aikajana oli avoin.

Pian huomasimme, että asiantuntijat ehdottivat usein samoja kuvia kuin toiset tai useampaa kuvaa samalta valokuvaajalta. Tämä oli hieman haaste, sillä alun perin toivoimme, että olisimme saaneet esitellä kirjassamme paitsi sata kuvaa, myös saman verran tekijöitä. Myös kuvan muutosvoiman määrittäminen – kokijakohtainenkin – osoittautui paikoin haastateltaville haastavaksi.

6.2 Kuvaajien haastattelut ja kuvapyynnöt

Kun asiantuntijat olivat antaneet valintansa kuvista, aloimme jäljittää kuvia. Lähestyimme valokuvaajia sähköpostitse, tekstiviestillä tai puhelimitse ja tiedustelimme mahdollisuutta käyttää heidän valokuviaan kirjassa sekä haastatella heitä valittujen kuvien tiimoilta.

Lähtökohta oli hieman haastava: pyysimme valokuvaajilta heidän tuotoksiaan korvauksetta, vaikka haluamme lisätä alan arvostusta ja kannatusta. Kuvapyyntöihin vastattiin kuitenkin lähes kautta linjan myöntävästi, ja lehdistönvapauden edistämisen puolesta toimiminen koettiin kuvaajien keskuudessa yleisesti positiivisena asiana.

Yksi kuvaajista kieltäytyi luovuttamasta kuvaansa kirjaan, sillä hän – toki aivan oikeutetusti – katsoi, että valokuvien julkaisemisesta tulee saada asianmukainen käyttökorvaus. Lopulta Muutos-kirjaan saatiin kuvia yhteensä 65 suomalaisesta valokuvaajalta.

Edesmenneiden kuvaajien teosten käyttöpyynnöissä käännyimme kuvien nykyisten omistajien puoleen. Tällaisia tahoja olivat muun muassa museot, säätiöt ja perikunnat. Edesmenneiden kuvaajien kohdalla myös haastattelut pyydettiin joltain kuvaajan tuotannon läheisesti tuntevalta asiantuntijalta, jos mahdollista.

Haastattelimme valokuvaajia kasvokkain, puhelimitse ja sähköpostitse. Haastattelut nauhoitettiin: tapaamisissa käytin mobiilipuhelimen tallennustoimintoa ja puhelimessa ACR-sovellusta. Puhtaaksikirjoitusvaiheessa osa omista ACR:llä tallennetuista nauhoistani oli venynyt tunnistamattomiksi. Tein siis vielä lopullisen deadline kynnyksellä pikaisen uusintakerroksen haastatteluista, joiden äänitteet olivat tuhoutuneet.

Kuten asiantuntijoillekin, myös kuvaajille teimme haastatteluja varten kysymysrunгон (kuva 6), jonka yleensä lähetimme heille etukäteen. Jätimme tilaa myös avoimille kysymyksille, ja haastateltavat saivat kertoa omin sanoin valokuvistaan. Haastattelut koottiin lyhyehköiksi teksteiksi kuvien yhteyteen, asiantuntijoiden tekstien rinnalle.

OLIKO SINULLA TOIMEKSIANTO PÄÄLLÄ OTTAESSASI KUVIA? MINKÄLAINEN?

MITEN VALMISTAUDUIT KUVAUKSEEN?

MINKÄLAISIA ASIOITA MUISTAT KUVAUSTILANTEESTA?

MIKÄ MAHDOLLISTI KUVAN OTTAMISEN?

OLIKO KUVAUSTILANTEESSA ONGELMIA TAI ONNELLISIA SATTUMUKSIA?

MILTÄ SINUSTA TUNTUI KUVIA OTTAESSA?

KUINKA LÄHEINEN OLIT KUVAN KOHTEEN TAI KOHTEIDEN KANSSA?

MINKÄLAISTA PALAUTETTA SAIT KUVASTA JULKAISIJALTA TAI YLEISÖLTÄ?

MINKÄLAINEN SUHDE SINULLA ON TÄHÄN KYSEISEEN KUVAAN?

HERÄTTÄÄKÖ KUVA SINUSSA AJATUKSIA TAI TUNTEITA NYKYISIN? JOS, NIIN MILLAISIA?

Kuva 6. Kuvaajien haastattelukysymykset (Harjusaari 2017)

Kahta kirjaan ehdotetun kuvan ottajaa emme saaneet asiantuntija-avusta huolimatta jäljitettyä. Koijärvi-kuvan ottajaa (Muutos 2017, 112) jäljittäessämme selvisi, että moni kuvaaja, johon otimme yhteyttä, oli kyllä ollut paikalla ja kuvannut Koijärven tapahtumia, mutta ei kyennyt tunnistamaan tai tunnustamaan juuri tätä kuvaa omakseen. Niinpä kuva päätyi kirjaan tuntemattoman kuvaajan otoksena. Samoin Västankvarnin telotuksista kerrotun kuvan ottaja (Muutos 2017, 148), jäi tunnistamatta.

6.3 Valokuva-aineiston tekniset ominaisuudet

Graafinen suunnittelija määritteli kuville ominaisuudet, joita meille lähetettävien kuvatiedostojen toivottiin noudattavan. Pikselimitat kertovat paljonko kuvassa on pikseleitä korkeus- ja leveyssuunnassa. Resoluutio puolestaan mittaa kuvapisteidien tiheyttä, mikä vaikuttaa kuvan yksityiskohtien tarkkuuteen ja terävyyteen. Resoluutio mitataan pikseleinä tuumalla, *pixels per inch* (ppi). Suurempi pikselimäärä tuumalla kertoo myös suuremmasta resoluutiosta. Korkearesoluutioinen kuva on usein tulostettuna parempilaatuinen. (Adobe 2018, Kuutti 2012, 162)

Suosituksemme oli, että Muutos-kirjaan tulevan kuvan pisin sivu oli noin 5 000 pikseliä, mikä riitti tarvittaessa koko aukeaman kokoon, ja resoluutio 300 ppi. Väriprofiiliksi määriteltiin painettavan aineiston käsittelyyn sopiva AdobeRGB.

Valokuvat pyydettiin toimittamaan digitaalisessa muodossa (filmeistä digitoituina) ja JPG (*Joint Photographic Experts Group*) -tiedostoina. JPG on bittikarttakuva, jossa informaatiota häviää jokaisella tallennuskerralla. JPG-kuvan saa kuitenkin pakattua tiiviisti laadun kuitenkin juuri kärsimättä (Forsgård 2004, 143. Kuvakenno 2018).

Kuvia lähetettiin meille sähköpostin yleensä liitteinä sekä WeTransfer -tiedostonsiirtopalvelun kautta. Jälkimmäinen mahdollisti kookkaidenkin tiedostojen siirtämisen vaivattomasti.

6.4 Sopimus valokuvien käyttöoikeudesta

Kun kuvaajat olivat ilmaisseet suostumuksensa luovuttaa kuvansa käyttöoikeudet kirjaan, lähetimme heille vielä kirjalliset sopimukset kuvan käyttöoikeudesta. Sopimuksen mukaisesti he luovuttivat kuviensa käyttöoikeudet Muutos-kirjan tätä painosta varten, ja lisäksi tarvittaessa kuvista koostettua valokuvanäyttelyä varten. Sama koski muita kuvan käyttöoikeuden lahjottaneita tahoja, kuten museoita, arkistoja ja niin edelleen. Samoin luovimme itse oikeudesta kirjamyynnistä saataviin tuottoihin.

Sitouduimme hävittämään kopiot alkuperäisistä, käyttöömme luovutetuista valokuvista heti kirjan julkaisemisen jälkeen.

7 Aineiston viimeisteleminen

Haastattelutekstit oikaisuluettiin ja editoitiin kevyesti ennen niiden julkaisemista. Pyrimme säilyttämään haastateltavien oman äänen kommenteissa, emmekä halunneet yhdenmu-kaistaa tekstejä liikaa. Tärkeämpää oli lyhentää ja sujuvoittaa tekstejä.

Oikaisuluvussa parannetaan ja korjataan tekstin oikeakielisyyttä, kuten lyöntivirheitä ja vä-limerkkejä. Editoinnissa muutokset ovat kattavampia, ja tekstien esitysjärjestystä ja koko-naisrakennetta voidaan muuttaa (Latomaa / Kielikello 2016). Editointivaiheessa tekstiä voidaan vielä lyhentää, muokata ja tiivistää (Kuutti 2012, 33).

Muutos-kirjan tekstejä napakoitettiin ja sujuvoitettiin muun muassa pilkkomalla pitkiä virk-keitä lyhyemmiksi, vaihtamalla virkkeitä johdonmukaisempaan järjestykseen ja karsimalla toistoja ja täytesanoja. Käänsin kaksi haastattelutekstiä ruotsista suomeen ja tarkistutin ne ruotsinkielisellä henkilöllä, joka teki tekstiin vielä viimeiset korjaukset.

Kirjan tekstit oikoluettiin useaan kertaan. Paitsi että toimittajat lukivat toistensa tekstejä ris-tiin, pyydettiin vielä entistä journalismin opiskelijakollegaamme, nykyistä toimittaja, suo-men kielen yliopisto-opiskelijaa sekä TIR:in hallituksen jäsentä, toimittajaa lukemaan ja korjaamaan haastattelutekstejämme. Myös graafinen suunnittelija tarkasti tekstejä taitto-prosessin ohella.

Oikoluvusta ja editoinnista huolimatta valmiin kirjan teksteissä on vielä löydettävissä vir-heitä ja epäjohdonmukaisuuksia: samoja nimiä eri tavoin kirjoitettuna (Gorbatshov vs. Gorbatšov; Muutos 2017, 74), sattumanvaraisen oloisia kursivoiteja, puuttuvia kirjaimia ja pisteitä, virheellisiä sivunumeroviittauksia (Muutos 2017, 173) sekä epäjohdonmukaisia ja virheellisiä lauseenrakenteita.

Kirjoitin omat tekstini Microsoftin Word-tekstinkäsittelyohjelmalla, josta siirsin ne edelleen toisen työryhmän nähtäville Google Drive -pilvipalveluun Google docs -asiakirjoina. Dri-veissä saatoimme kommentoida ja korjata toistemme tekstejä.

Lisäksi teimme taustatyötä ja tarvittaessa tarkistimme faktoja, kuten kuvanottovuosia, ku-vauspaikkoja sekä kuvaustilanteisiin liittyvien väittämien oikeellisuutta.

Otin esimerkiksi yhteyttä ympäristöjärjestö Green Peacen tietyn alueen asiantuntijaan ja kysyin alueen olosuhteista. Lisäksi kuvanottovuosia tarkistettiin valokuvan metatiedoista. Lähetimme yleensä haastattelut vielä tarkistettaviksi haastateltaville asiavirheiden välttämiseksi.

8 Tiedotus ja markkinointi

Muutos-kirjalle tehtiin tiedotus- ja markkinointisuunnitelmat (tiedotussuunnitelma, kuva 7). Kirjan markkinointiin osallistuivat lisäksi hankkeen projektijohtaja sekä Toimittajat ilman rajoja -järjestön viestintätiimin vapaaehtoiset jäsenet.

Toiminta	Päivämäärä
Sosiaalinen media (tapahtumasivu, kutsut verkostoille)	2.10.2017
Ennakkotiedote lehdistölle	20.10.2017
Kutsut jäsenille	2.11.2017
Lehdistötiedote	20.11.2017
Sosiaalinen media (muistutus)	27.11.2017
Keskustelutilaisuus, kirjan julkistaminen ja näyttely	2.12.2017
Tapahtumajutun julkaisu sivuilla ja verkkosivuilla	8.12.2017
Kirjan markkinointi kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa	2.12. alkaen
Raportointi HS Säätiölle	31.12.2017

Kuva 7. Kirjan tiedotussuunnitelma (Harjusaari 2017)

8.1 Markkinointi sosiaalisessa mediassa

Kirjaa alettiin markkinoida muutama viikko ennen sen julkistamista, ja sosiaalinen media oli pienen budjetin markkinoinnin pääkanava. Vastasin projektissa markkinoinnista, mutta suurena apuna olivat myös tiedotuksessa auttaneet vapaaehtoiset opiskelijat.

Avasin TIR:in Suomen osastolle oman Instagram-tilin 5.10.2017, minkä jälkeen tilillä julkaistiin muutama kuva kirjanmarkkinointimielessä. Sittemmin Instagram-tili on kuihtunut, ja julkaisuja on ilmestynyt harvakseltaan.

Facebookissa Muutos-kirjan julkistamistilaisuudelle luotiin oma, TIR:in ylläpitämä tapahtumasivu, jossa julkaisimme niin tapahtumaan kuin kirjaan liittyvää kuvamateriaalia ja muuta tietoa. Kirjaa markkinoitiin Facebookissa jakamalla tapahtumaa eri ryhmien, kuten media-alojen (valokuvaus, journalismi) opiskelijoiden sekä journalistien ja valokuvaajien omille sivuille.

8.2 Ennakkomyynti ja jälkimyynti

Muutos-kirjaa oli mahdollista tilata ennakkoon Helsingin kirjamessuilla lokakuussa 2017. Ennakkoon myydyt kirjat postitettiin viikolla 50 eli samoihin aikoihin, kuin kirja ilmestyi.

Myös kirjanjulkistamistilaisuudesta kertoviin tiedotteisiin, joita lähetettiin kohde- ja sidosryhmille yhteensä kolme kappaletta, integroitiin ennakkomyyntiohjeet. Tiedote lähetettiin potentiaalisille kirjasta kiinnostuneille ammattiryhmien edustajille. Tällaisia olivat muun muassa toimitukset, museot, galleriat, yksittäiset journalistit, valokuvaajat, kuvajournalistit, media-alojen opiskelijat ja järjestöaktiivit. Lisäksi huomioimme valokuvauksesta, taiteesta ja kulttuurista oletettavasti kiinnostuneet henkilöt ja tahot.

Kirjaa sai ensin tilattua minun kauttani sähköpostitse. Kirjakauppoihin kirjaa ei tarjottu myytäväksi, sillä se olisi vaikuttanut kirjan myyntihintaan.

Booky.fi-verkkokirjakauppa tilasi 10 kappaletta Muutos-kirjoja pääkaupunkiseudun kirjasoihin. Sittemmin kirjaa on myyty toukokuussa 2018 Maailma kylässä -festivaaleilla, ja lokakuussa 2018 niitä kaupataan myös Turun kirjamessuilla. Valmista kirjaa voi edelleen tilata TIR:in kautta.

9 Kirjan ja projektin rahoitus

Haimme apurahaa kirjalle ja sananvapaustapahtumaan, jonka yhteydessä kirja julkaistiin, useilta eri tahoilta. Maaliskuussa 2017 Helsingin Sanomain Säätiö (myöhemmin: Säätiö) myönsi kirjantekoa varten apurahan, joka kattoi kirjan painokulut, kirjan julkistamistilaisuu- den ja valokuvanäyttelyn kustannukset sekä työtilat ja työkorvauksen tekijöille kahden kuukauden ajaksi.

Toimitimme hakemusta varten Säätiölle projektijohtajan laatimat budjetin, projektiaikataulun ja markkinointisuunnitelman. Projektin päätyttyä toimitimme Säätiölle loppuraportin hankkeesta ja selvityksen hankkeen kuluista ja kirjan markkinoinnista.

Apurahan lisäksi haimme yhteistyökumppaneita muun muassa kirjan julkistamistilaisuu- den yhteydessä pidettyyn valokuvanäyttelyä varten ja tapahtuman kahvitarjoiluihin. Itsel- leni yhteistyöehdotusten tekeminen oli entuudestaan vierasta, ja tutustuin sponsorointiin lukemalla artikkeleita aiheesta. Niiden perusteella loin sponsorihakemuksille oman kirje- pohjan.

Valokuvanäyttelyn kuvatulosteisiin saimme sponsoriksi Rajala Pro Shopin, ja kirjan julkis- tamistilaisuuden kahvit tarjosi pienpaahtimo Kaffa Roastery. Rajala Pro Shopin logon pai- natimme myös kirjaan muiden yhteistyökumppaneiden eli kuvia lahjoittaneiden tahojen tunnusten joukkoon.

10 Lopputuloksen arviointi: valmis kirja

Muutos-kirja tuli painosta marraskuun 2017 lopulla ja se julkistettiin 15.12.2017 Suomen Elokuvasäätiön (SES) tiloissa. Kirjan julkistamisen yhteydessä pidettiin järjestön sananva- paustapahtuma sekä kymmenen kuvan valokuvanäyttely kirjan kuvista.

Olimme tyytyväisiä kirjan ulkoasuun: kansi on näyttävä, taitto ilmava ja sisäsivuilla kuvat saavat ansaitsemansa tilan. Epäilemättä myös kuvalliselle sisällölle annetut laatuavoitteet toteutuivat. Mukana oli tunnettuja ja palkittuja (muun muassa Vuoden lehtikuvat eli nykyi- sin Vuoden Kuvajournalismi -kilpailu; Fotofinlandia- ja World Press Photo -kilpailut) valo- kuvaajia – onneksi toki myös tuoreita nimiä ja vähemmän tunnettuja valokuvia.

Vahvana laadun mittarina rohkenen pitää myös kuvat valinneiden asiantuntijoiden näke- myksiä ja perusteluja sille, miksi he valitsivat juuri nämä kuvat kirjaan.

Mitä tulee kirjan toimitettuun sisältöön, niin teksteissä on yhä havaittavissa virheitä ja epä- johdonmukaisuuksia moninkertaisesta oikoluvusta ja editoinnista huolimatta. Oma näke- mykseni on, että projektin tahdin tiivistyminen loppua kohden verotti paljon tarkkuutta ja vaikutti heikentävästi tekstisisällön laatuun.

Lähetimme kirjan arvostelukappaleet Kamera- ja Keskisuomalainen -lehtiin heidän pyyn- nöstään. Kirjaesittelyt olivat lähinnä toteavia: tällainen kirja on ilmestynyt ja näin tuotot käytetään (Jerrman, Kamera-lehti 2018; Keskisuomalainen 2017). Kamera-lehden kirja- esittely päättyy lauseeseen: ”Hieno teos kaikille kuvasta kiinnostuneille.” (Jerrman, Ka- mera-lehti 2018)

Toimeksiantajan (Toimittajat ilman rajoja -järjestön hallituksen jäsenten) palaute oli kiittävä, joskin kiitokset kohdistuivat suureksi osaksi kokonaisuudessaan kohtuullisen suuritoisen hankkeen hoitamiseen.

Projekti toi varmasti jonkin verran tunnettavuutta järjestölle: TIR oli monelle osaa ottaneelle entuudestaan tuttu vain nimellisesti, ja osa ei tiennyt varsinaisesta toiminnasta mitään. Saimmekin projektin aikana oivan mahdollisuuden esitellä ja syventää järjestön toimintaa sidosryhmille.

Kirjamyynti jatkuu edelleen, kuten mainittu, muun muassa Turun Kirjamesseilla. Kirjan tähänastista taloudellista vaikutusta järjestön sananvapauden edistämistyöhön on hankala arvioida.

11 Pohdinta

Itselleni Muutos-kirjan tekoprosessi oli antoisa matka kuvajournalismin ja valokuvien maailmaan. Ennen muuta se syvensi valokuvajournalismin tuntemustani, mihin kirjoittavaksi toimittajaksi itseni mieltävänä en ole aiemmin näin syvällisesti paneutunut.

Kirjaa tehdessäni havaitsin, että suomalainen valokuvajournalismin kenttä on hieman suppea, jonkin verran keskittynyt ja jopa henkilöitynyt muutamaan lahjakkaaseen tekijään. Joidenkin valokuvaajien tuotanto oli asiantuntijoiden valinnoissa selvästi ylliedustettuina, ja tietyt nimet nousivat esiin useaan otteeseen. Parhaimmillaan yhdeltä kuvaajalta tuli kirjaan viisi kuvaa. Se on sadan kuvan joukossa melko iso osuus.

Olisin toivonut, että olisimme voineet esitellä sadan kuvan lisäksi sata valokuvaajaa. Näin yhdeltä kuvaajalta olisi tullut kirjaan aina yksi otos. Tässä jouduimme tekemään kompromisseja muun muassa siksi, että kuvasarjojen reportaasikuvat viihtyvät usein muiden saman sarjan kuvien kanssa ja siksi, että kuvavalintojen uudelleen pyytäminen olisi ollut ajanhallinnallisesti mahdotonta.

Osa kirjaan ehdotetuista kuvista oli ”kansallisia uutiskuvia” ja ”uutiskuvasympoleita” meneiltä vuosikymmeniltä (Salo 2000, 41). On selvää, että meilläkin Suomessa on tietyt kuvat, jotka nousevat esiin aina uudestaan eri yhteyksissä. Monet Muutos-kirjankin kuvista olivat sellaisia, joita asiantuntijat ovat valinneet muihinkin kokoomateoksiin viime vuosina ja joita käytetään toistuvasti esimerkkeinä alan kirjallisuudessa. Usein ne esittävät presidentti Kekkonen.

Voidaan myös pohtia, johtuuko usein esiin nousseiden valokuvien suosio niiden muutosvoimasta tai pysäyttävyydestä itsessään, vai voidaanko joidenkin valokuvien toistuvan näkyvyyden mediassa katsoa vaikuttavan siihen, että ne painuvat mieleen ja nousevat siksi herkemmin esiin kysyttäessä.

Kirjantekoprosessi oli kaiken kaikkiaan opettavainen katsaus projektiluontoisen työn vaatimuksiin ja omiin työskentelytapoihin. Alati venyvät ja muuttuvat aikataulut, jotka kuumemma ovat aivan tyypillisiä tällaisissa projekteissa, muistuttivat, kuinka tärkeää paineensieto- ja priorisointikyky projektityössä on. Projektin maaliin saattaminen vaati ajoittain suuriakin ponnisteluja sekä muista aikatauluista ja menoista joustamista. Suosittelisinkin, että tällaisiin projekteihin varattaisiin resurssien mukaan enemmän aikaa ja tekijöitä.

Loppujen lopuksi olen tyytyväinen Muutos-kirjaan ja hankkeeseen. Soisin mielelläni, että Suomen Toimittajat ilman rajoja -järjestön esikoisvalokuvakirja saisi joskus jatkoa muista teoksista, jotka edelleen muistuttaisivat kuvajournalismin tärkeydestä ja toimisivat varteentotettavana varainhankintamenetelmänä järjestölle.

Lähteet

Adobe Photoshop Käyttöopas 2018. Perustietoja kuvista ja väreistä. Luettavissa: <https://helpx.adobe.com/fi/photoshop/using/image-size-resolution.html>. Luettu: 18.9.2018.

Amnesty International 2018. Sananvapaus. Luettavissa: <https://www.amnesty.fi/tyomme/teemat/sananvapaus/>. Luettu: 14.8.2018.

Ang, T. 2014. Valokuvan historia. Docendo Oy, Jyväskylä.

Canon Oy 2018. "Canon toteutti kyselyn maailman parhaille kuvajournalisteille: näin voit ottaa täydellisen kuvan!" Luettavissa: <https://www.canon.fi/press-centre/press-releases/2018/04/key-ingredient-to-visual-storytelling/>. Luettu: 13.8.2018.

Electronic Frontier Finland ry 2018. Sananvapaus. Luettavissa: <https://effi.org/sananvapaus/>. Luettu: 14.8.2018.

Forsgård, P. 2004. Viestijän valokuvausopas. Tammer-Paino Oy, Tampere.

FSC Finland 2018. Vastuullisuus. Luettavissa: <https://fi.fsc.org/fi-fi/tietoa-fscst/fscn-toiminta>. Luettu: 14.8.2018.

Graafinen 2018. Tietopankki graafikoille – Graafinen suunnittelu, typografia, kuvitus, mainonta ja luovuus. Sommittelu. Luettavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/yleista/sommittelu/>. Luettu: 14.8.2018.

Graafinen 2018. Tietopankki graafikoille – Graafinen suunnittelu, typografia, kuvitus, mainonta ja luovuus. Yleistä typografiasta. Luettavissa: <https://www.graafinen.com/suunnittelu/typografia/yleista-typografiasta/>. Luettu: 14.8.2018.

Harjusaari, M. & Säilä M. 2017. Muutos – 100 kuvaa sananvapauden puolesta. Toimittajat ilman rajoja ry, Helsinki.

Jerrman, M. Kamera [verkkolehti] 2/2018. Luettavissa:

<https://kamera-lehti.fi/kirjauutuudet-helmi-maaliskuu-2/>. Luettu: 10.9.2018.

Journalistiliitto 2018. Sananvapaus ja -vastuu. Luettavissa: <https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/sananvapaus/>. Luettu: 13.8.2018.

Julkisen sanan neuvosto 2018. Journalistin ohjeet. Luettavissa: http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/. Luettu: 14.8.2018.

Keskisuomalainen [verkkolehti] 15.12.2017. Kuvajournalistien sata kuvaa koottiin samoihin kansiin. Luettavissa: <https://www.ksm.fi/kulttuuri/Kuvajournalistien-sata-kuvaa-koottiin-samoihin-kansiin/1083781>. Luettu: 10.9.2018.

Kupola 2017. Kulttuuripolitiikka ja tuottajan lakitieto. Sponsorointi. Luettavissa: <https://kupolahumak.wordpress.com/prosenttiperiaate/>. Luettu: 6/2017.

Kuutti, H. 2012. Mediasanasto. Bookwell Oy, Jyväskylä.

Kuvakenno 2018. Luettavissa: <http://www.kuvakenno.fi/digikuvaus/tiedostomuoto.html>. Luettu: 17.9.2018.

Latomaa, S. Oikoluvusta editointiin – tekstin viimeistelyn monet nimet. Kielikello 4/2016. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/oikoluvusta-editointiin-tekstin-viimeistelyn-monet-nimet>. Luettu: 17.9.2018.

Makkonen, P. 2010. Camera Pixela. Musta Taide, Helsinki.

Mäenpää, J. 2012. Uutisvalokuvan paradoksi. Valokuvan objektiivisuuden käsite historiassa ja nykypäivän kuvajournalismissa. Media & viestintä 35, 3–4, s. 78–97.

Mäenpää, J. 2016. Todeksi tehty valokuva. Objektiivisuuden rakentuminen uutiskuvajournalismissa. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere.

Otavan kirjapaino 2018. Näin kirja syntyy. Luettavissa: <http://otavankirjapaino.fi/nain-kirja-syntyy/>.

Pienimäki, M. 2012. Media & viestintä 35, 3–4, s. 98–117.

Reporter ohne Grenzen 2018. Fotos für die Pressefreiheit. Luettavissa: <https://www.reporter-ohne-grenzen.de/aktivitaeten/fotobuecher/>. Luettu: 13.8.2018.

Reporters sans frontières 2018. Album RSF: "100 photos pour la liberté de la presse". Luettavissa: <https://rsf.org/fr/albumrsf-100-photos-pour-la-liberte-de-la-presse>. Luettu: 13.8.2018.

Reporters Without Borders 2018. Luettavissa: <https://rsf.org/en>. Luettu: 13.8.2018.

Salo, M. 2000. Imageware. Kuvajournalismi mediafuusiossa. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Salo, M. 2015. Jokapaikan valokuva. Suomalaisen valokuvauksen digitalisoituminen 1992–2015. Musta Taide, Helsinki.

Seppänen, J. 2014. Levoton valokuva. Vastapaino, Tampere.

Suomen Journalistiliitto 2018. Sananvapaus ja -vastuu. Luettavissa: <https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/sananvapaus/>. Luettu: 13.8.2018.

Tilastokeskus 2009. Ajankäyttötutkimus, kulttuuriharrastukset. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/akay/2009/03/akay_2009_03_2011-05-17_kat_003_fi.html. Luettu: 13.8.2018.

Toimittajat ilman rajoja ry 2018. Lehdistönvapausindeksi. Luettavissa: <http://toimittajatilmanrajoja.com/fi/lehdistonvapaus-indeksi/>. Luettu: 1.5.2018.

Liitteet

Liite 1. Muutos-kirjan asiantuntijahaastatteltavat.

Asiantuntijat
Brandt Joonas
Bremer Caj
Bremer Stefan
Brusila Riitta
Heikka Elina
Hujanen Touko
Hämäläinen Hanna-Kaisa
Iitiä, Inkamajja
Jääskeläinen Tuomas
Kero Sami
Kerola Jaana
Kivikuru Ullamajja
Koutaniemi Meeri
Kukkonen Jukka
Kupiainen Reijo
Kuutti Heikki
Mäenpää Jenni
Mäkelä Asko
Niskanen Markku
Nordenstreng Kaarle
Paul Hans
Pentikäinen Markus
Persson Eva
Pyhäranta Outi
Pirinen Miikka
Punkari Pekka
Raihtila Pentti
Rastenberger Anna-Kaisa
Rauhala Tiina
Salo Merja
Salovaara Inka
Saraste Leena
Siitari Pirkko
Takala Liisa
Takkunen Mikko
Tallqvist Niklas
Tenhunen Anna-Mari
Toivonen Jari
Tähjä Katja
Oja Laura
Valtonen Anni
Valmunen Akseli
Valtere Alo
Vanhanen Hannu
Vasko Ea, kuvatoimittaja
Weselius Hanna

Liite 2. Muutos-kirjaan kuviaan lahjoittaneet valokuvaajat ja kuvien määrä kirjassa.

Valokuvaajat	Kuvien määrä kirjassa
Ahola Ossi	1
Alanen Milka	1
Autio Anna	1
Brander Signe	1
Brandt Joonas	2
Bremer Caj	1
Elomaa Pekka	1
Ekström Ivar	1
Hanafi Rami	1
Hedenström Osvald	1
Heikura Hannes	5
Heinonen Helge	1
Hornig Sara	1
Huhta Aapo	1
Hujanen Touko	2
Jokela Markus	5
Jouppi Kaisu	1
Kaski Heikki	1
Kilpiö Sami	2
Kontinen Sirkka-Liisa	2
Koskinen Pentti	1
Koutaniemi Meeri	4
Kovalainen Ritva	4
Kultala Kalle	2
Lehtola Jouko	2
Leinonen Antti	1
Lindroos Hannu	1
Mannelin Mauno	1
Metso Juha	1
Muurimaa Kristo	1
Mäkinen A. Kalevi	1
Nasretdin Rāshid	1
Nissinen Pentti	1
Nukari Jussi	2
Oja Laura	1
Paatos Karoliina	1
Paul Hans	1
Peltonen Martti	1
Persson Eva	1
Piippo Sakari	4
Piiroinen Heidi	4
Pirinen Miikka	2
Portin Cata	1
Poutanen Aleksi	1
Poutiainen Paavo	1
Pyhäranta Outi	1
Rautaheimo Kaisa	2
Seppo Sanni	2
Saraste Leena	1
Saukkomaa Heikki	1
Sillanpää Eetu	2
Ström Sverker	1
Sundström Hugo	1
Tammi Maija	1
Tuntematon	1
Tuntematon	1
Tähjä Katja	2
Valmunen Akseli	1
Virta Kimmo	1
Vuokola Jukka	1
Vuorimies Risto	1
Vähäniitty Mikko	1
Weckström Leif	1
Westerlund Juuso	2
Ylijääskö Esa	3